

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 18ης Δεκεμβρίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Απόλυση — Λόγος — Παχυσαρκία του εργαζομένου — Γενική αρχή περί απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω παχυσαρκίας — Δεν υφίσταται — Οδηγία 2000/78/ΕΚ — Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία — Απαγόρευση κάθε δυσμενούς διακρίσεως λόγω αναπηρίας — Ύπαρξη “αναπηρίας”»

Στην υπόθεση C-354/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το retten i Kolding (Δανία) με απόφαση της 25ης Ιουνίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 27 Ιουνίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Fag og Arbejde (FOA), που ενεργεί για λογαριασμό του Karsten Kaltoft,

κατά

Kommunernes Landsforening (KL), που ενεργεί για λογαριασμό του Billund Kommune,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, πρόεδρο τμήματος, K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (εισηγητή) και A. Prechal, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Jääskinen

γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ’ ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Ιουνίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- το Fag og Arbejde (FOA), που ενεργεί για λογαριασμό του K. Kaltoft, εκπροσωπούμενο από τον J. Sand, advokat,
- το Kommunernes Landsforening (KL), που ενεργεί για λογαριασμό του Billund Kommune, εκπροσωπούμενο από την Y. Frederiksen, advokat,
- η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Thorning και την M. Wolff,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την M. Clausen και τον D. Martin,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 17ης Ιουλίου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης και της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303, σ. 16).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Fag og Arbejde (FOA), σωματείου εργαζομένων, που ενεργεί για λογαριασμό του K. Kaltoft, και της Kommunernes Landsforening (KL) (εθνικής ενώσεως των Δήμων της Δανίας), που ενεργεί για λογαριασμό του Billund Kommune (Δήμου Billund, Δανία), όσον αφορά τον σύννομο χαρακτήρα της απολύσεως του K. Kaltoft, ο λόγος της οποίας φέρεται ότι ήταν η παχυσαρκία του.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1, 11, 12, 15, 28 και 31 της οδηγίας 2000/78 έχουν ως εξής:
 - «(1) Κατά το άρθρο 6 [ΣΕΕ], η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και του κράτους δικαίου, αρχές οι οποίες είναι κοινές για όλα τα κράτη μέλη και σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την ευρωπαϊκή σύμβαση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, [που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950], και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.
- [...]
- (11) Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της συνθήκης ΕΚ, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη [και την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων].
- (12) Προς τούτο, πρέπει να απαγορεύεται σε όλη την Κοινότητα κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. [...]
- [...]
- (15) Αρμόδια για την εκτίμηση των γεγονότων, από τα οποία μπορεί να συναχθεί άμεση ή έμμεση διάκριση, είναι τα εθνικά δικαστήρια ή άλλοι αρμόδιοι φορείς. Σύμφωνα με τους κανόνες του εθνικού δικαίου ή την πρακτική, οι κανόνες αυτοί μπορούν να προβλέπουν παν αποδεικτικό μέσο για την έμμεση διάκριση συμπεριλαμβανομένων και των στατιστικών στοιχείων.

[...]

(28) Η παρούσα οδηγία καθορίζει ελάχιστες προϋποθέσεις, αφήνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα θέσπισης ή διατήρησης ευνοϊκότερων διατάξεων. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για ενδεχόμενη οπισθοδρόμηση σε σχέση με την σημερινή κατάσταση στα κράτη μέλη.

[...]

(31) Όταν πιθανολογείται διακριτική μεταχείριση, οι κανόνες περί βάρους της αποδείξεως πρέπει να προσαρμόζονται και, προκειμένου να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της αποδείξεως πρέπει να [μετακυλιέται] στον εναγόμενο εφόσον προσάγονται αποδείξεις μιας τέτοιας διακριτικής μεταχείρισης. Εντούτοις, ο εναγόμενος δεν είναι υπεύθυνος να αποδείξει ότι ο ενάγων πιστεύει σε δεδομένη θρησκεία, έχει δεδομένες πεποιθήσεις, παρουσιάζει δεδομένο μειονέκτημα, έχει δεδομένη ηλικία ή δεδομένο γενετήσιο προσανατολισμό.»

4 Το άρθρο 1 της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.»

5 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο·

[...].»

6 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

[...]

γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών».

7 Το άρθρο 5 της οδηγίας 2000/78 έχει ως εξής:

«Για να εξασφαλισθεί η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης έναντι προσώπων με ειδικές ανάγκες, προβλέπονται εύλογες προσαρμογές. Αυτό σημαίνει ότι ο εργοδότης λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα, ανάλογα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ώστε το πρόσωπο με ειδικές ανάγκες να μπορεί να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας, να ασκεί ή να προάγεται στο επάγγελμά του, ή προκειμένου να του παρέχεται εκπαίδευση, αρκεί τα μέτρα αυτά να μη

συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τον εργοδότη. Η επιβάρυνση δεν είναι δυσανάλογη όταν αντισταθμίζεται επαρκώς με μέτρα λαμβανόμενα στο πλαίσιο της πολιτικής ενός κράτους μέλους υπέρ των ατόμων με ειδικές ανάγκες.»

8 Το άρθρο 8, παράγραφος 1, της ως άνω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν διατάξεις που είναι ευνοϊκότερες για την προστασία της αρχής της ίσης μεταχείρισης από αυτές που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία.»

9 Το άρθρο 10, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν ένα πρόσωπο που θεωρεί εαυτό ζημιωθέν[τα] από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσάγει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά, από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, θα εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.»

Το δανικό δίκαιο

10 Η οδηγία 2000/78 μεταφέρθηκε στο δανικό δίκαιο με τον νόμο 1417, της 22ας Δεκεμβρίου 2004, για την τροποποίηση του νόμου περί της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων στην αγορά εργασίας (lov nr.° 1417 om ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.).

11 Ο νόμος αυτός, όπως δημοσιεύθηκε στο κωδικοποιητικό διάταγμα 1349 της 16ης Δεκεμβρίου 2008 (στο εξής: νόμος κατά των διακρίσεων), ορίζει στο άρθρο του 1, παράγραφος 1, τα εξής:

«Ως δυσμενής διάκριση κατά την έννοια του παρόντος νόμου νοείται κάθε πράξη η οποία εισάγει άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φυλής, χρώματος, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας, αναπηρίας, ιθαγένειας ή συγκεκριμένης κοινωνικής ή εθνοτικής καταγωγής.»

12 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου προβλέπει τα εξής:

«Απαγορεύεται η οποιαδήποτε διάκριση εκ μέρους του εργοδότη όσον αφορά την πρόσληψη, την απόλυση, τη μετάθεση ή την προαγωγή εργαζομένων ή υποψηφίων για μια θέση εργασίας, ή ως προς τον μισθό και τους όρους εργασίας.»

13 Το άρθρο 2 bis του ως άνω νόμου ορίζει τα εξής:

«Ο εργοδότης λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα, ανάλογα με τις ανάγκες που παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ώστε το άτομο με αναπηρία να μπορεί να έχει πρόσβαση σε θέση εργασίας, να ασκεί ή να προάγεται στο επάγγελμά του, ή προκειμένου να του παρέχεται εκπαίδευση. Η υποχρέωση αυτή δεν γεννάται αν συνεπάγεται δυσανάλογη επιβάρυνση του εργοδότη. Η επιβάρυνση δεν είναι δυσανάλογη όταν αντισταθμίζεται επαρκώς με μέτρα δημοσίου χαρακτήρα.»

14 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, του νόμου κατά των διακρίσεων ορίζει τα εξής:

«Στα πρόσωπα τα οποία ζημιώνονται λόγω προσβολής των κατά τα άρθρα 2 έως 4 δικαιωμάτων μπορεί να επιδικασθεί αποζημίωση.»

15 Το άρθρο 7 bis του ως άνω νόμου έχει ως εξής:

«Εφόσον τα πρόσωπα τα οποία θεωρούν ότι βλάπτονται λόγω παραβάσεως των άρθρων 2 έως 4 αποδεικνύουν πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως, ο εναγόμενος φέρει το βάρος να αποδείξει ότι δεν παραβιάστηκε η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Την 1η Νοεμβρίου 1996, ο Billund Kommune, δανική δημόσια αρχή, προσέλαβε με σύμβαση ορισμένου χρόνου τον Κ. Kaltoft ως παιδοκόμο προκειμένου να φυλάσσει παιδιά στην οικία του.
- 17 Ο Billund Kommune προσέλαβε εν συνεχεία τον Κ. Kaltoft ως παιδοκόμο με σύμβαση αορίστου χρόνου και με ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 1998. Ο Κ. Kaltoft άσκησε τα καθήκοντα αυτά επί δεκαπέντε περίπου έτη.
- 18 Άπαντες οι διάδικοι της κύριας δίκης δέχονται ότι, καθ' όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο ο Κ. Kaltoft απασχολούνταν από τον Billund Kommune, ήταν «παχύσαρκος» κατά την έννοια του ορισμού της Παγκόσμιας Οργανώσεως Υγείας (ΠΟΕ), καθόσον η παχυσαρκία είναι καταχωρισμένη στον κωδικό E66 της «Διεθνούς στατιστικής ταξινομήσεως των νοσημάτων και των συναφών προβλημάτων υγείας» της ΠΟΕ (CIM 10).
- 19 Ο Κ. Kaltoft προσπάθησε να χάσει βάρος και ο Billund Kommune, στο πλαίσιο της πολιτικής του όσον αφορά την υγεία, του παρέσχε οικονομική ενίσχυση μεταξύ Ιανουαρίου 2008 και Ιανουαρίου 2009, προκειμένου να συμμετάσχει σε μαθήματα γυμναστικής και σε άλλες δραστηριότητες σωματικής άσκησης. Ο Κ. Kaltoft έχασε βάρος, το οποίο κατόπιν ανέκτησε, όπως είχε συμβεί και κατά τις προηγούμενες απόπειρές του.
- 20 Τον Μάρτιο του 2010, ο Κ. Kaltoft επέστρεψε στην εργασία του ως παιδοκόμος αφού είχε λάβει άδεια ενός έτους για οικογενειακούς λόγους. Στη συνέχεια τού έγιναν επανειλημμένως αιφνιδιαστικές επισκέψεις από την προϊσταμένη των παιδοκόμων, η οποία επιθυμούσε να ενημερωθεί σχετικά με την εκ μέρους του απώλεια βάρους. Κατά τις επισκέψεις αυτές, η ως άνω προϊσταμένη διαπίστωσε ότι το βάρος του Κ. Kaltoft είχε μείνει σχεδόν αμετάβλητο.
- 21 Εξαιτίας της μειώσεως του αριθμού των παιδιών στον Billund Kommune, ο Κ. Kaltoft, από την τριακοστή όγδοη εβδομάδα του 2010, είχε τη φύλαξη μόνο τριών, αντί του προβλεπόμενου στην άδειά του αριθμού των τεσσάρων παιδιών.
- 22 Κατά την απόφαση περί παραπομπής, οι επιθεωρητές των εκπαιδευτικών του Billund Kommune κλήθηκαν να υποδείξουν έναν παιδοκόμο προς απόλυση και η προϊσταμένη των παιδοκόμων, βάσει των προτάσεων που έλαβε, αποφάσισε ότι το πρόσωπο αυτό θα ήταν ο Κ. Kaltoft.
- 23 Την 1η Νοεμβρίου 2010, ο Κ. Kaltoft ενημερώθηκε τηλεφωνικώς ότι ο Billund Kommune σκόπευε να προβεί στην απόλυσή του, οπότε κινήθηκε η διαδικασία ακροάσεως που τηρείται για την απόλυση ενός υπαλλήλου του Δημοσίου.
- 24 Εν συνεχεία, την ίδια ημέρα, σε συνομιλία με την προϊσταμένη των παιδοκόμων και παρουσία της εκπροσώπου του προσωπικού, ο Κ. Kaltoft ζήτησε να πληροφορηθεί τον λόγο για τον οποίο ήταν ο μοναδικός παιδοκόμος που θα απολυόταν. Οι διάδικοι της κύριας δίκης δέχονται ομόφωνα ότι κατά τη συνάντηση αυτή έγινε αναφορά στην παχυσαρκία του Κ. Kaltoft. Διαφωνούν όμως για το πώς έφτασε να γίνει αναφορά στην παχυσαρκία του Κ. Kaltoft κατά την ως άνω συνάντηση, καθώς και για το κατά πόσον η παχυσαρκία του Κ. Kaltoft ήταν στοιχείο το οποίο ελήφθη υπόψη κατά τη διαδικασία λήψεως αποφάσεως που κατέληξε στην απόλυσή του.

- 25 Με έγγραφο της 4ης Νοεμβρίου 2010, ο Billund Kommune ενημέρωσε επισήμως τον K. Kaltoft για την πρόθεσή του να τον απολύσει και τον κάλεσε να υποβάλει ενώπιόν του τυχόν σχετικές παρατηρήσεις. Στο εν λόγω έγγραφο, επισημάνθηκε στον K. Kaltoft ότι η προβλεφθείσα απόλυση θα πραγματοποιούνταν «κατόπιν συγκεκριμένης εκτιμήσεως με βάση τη μείωση του αριθμού των παιδιών και συνακόλουθα του φόρτου εργασίας, που συνεπαγόταν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις για την υπηρεσία φύλαξης παιδιών καθώς και για την οργάνωσή της».
- 26 Δεν παρεσχέθησαν διευκρινίσεις στον K. Kaltoft ως προς τους συγκεκριμένους λόγους για τους οποίους επελέγη αυτός ως ο/η παιδοκόμος που θα απολυόταν. Ο K. Kaltoft είναι ο μοναδικός παιδοκόμος που απολύθηκε λόγω της προβαλλόμενης μείωσης του φόρτου εργασίας.
- 27 Δεδομένου ότι ο Billund Kommune τού είχε τάξει προθεσμία για να γνωστοποιήσει τις παρατηρήσεις του, ο K. Kaltoft, με έγγραφο της 10ης Νοεμβρίου 2010, εξέφρασε την εντύπωση ότι αιτία της απολύσεώς του ήταν η παχυσαρκία του.
- 28 Με έγγραφο της 22ας Νοεμβρίου 2010, ο Billund Kommune απέλυσε τον K. Kaltoft, επισημαίνοντας ότι η απόλυση αυτή ελάμβανε χώρα κατόπιν «συγκεκριμένης εκτιμήσεως με βάση τη μείωση του αριθμού των παιδιών». Ο Billund Kommune δεν προέβη σε καμία παρατήρηση ως προς την εντύπωση που εξέφρασε ο K. Kaltoft στο από 10 Νοεμβρίου 2010 έγγραφό του σχετικά με τον πραγματικό λόγο για τον οποίο απολύθηκε.
- 29 Ο FOA, ενεργώντας για λογαριασμό του K. Kaltoft, προσέφυγε ενώπιον του retten i Kolding (Πρωτοδικείου του Kolding), υποστηρίζοντας ότι ο K. Kaltoft, όταν απολύθηκε, έπεσε θύμα δυσμενούς διακρίσεως λόγω παχυσαρκίας και ότι έπρεπε να του επιδικασθεί αποζημίωση για την ως άνω διάκριση.
- 30 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το retten i Kolding αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Είναι αντίθετο προς το δίκαιο της Ένωσης, όπως αυτό εκφράζεται, παραδείγματος χάριν, στο σχετικό με τα θεμελιώδη δικαιώματα άρθρο 6 ΣΕΕ, το ότι, γενικά ή ειδικά όσον αφορά ένα διοικητικό φορέα ως εργοδότη, έλαβε χώρα [στην αγορά εργασίας] δυσμενής διάκριση λόγω παχυσαρκίας;
 - 2) Μήπως ενδεχόμενη απαγόρευση, κατά το δίκαιο της Ένωσης, κάθε δυσμενούς διακρίσεως λόγω παχυσαρκίας έχει άμεση εφαρμογή στις σχέσεις μεταξύ Δανού πολίτη και του εργοδότη του ο οποίος είναι δημόσια αρχή;
 - 3) Αν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι στην Ένωση υπάρχει απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω παχυσαρκίας, είτε γενικά είτε ειδικά για μια δημόσια αρχή ως εργοδότη, πρέπει η εκτίμηση του ζητήματος αν υπήρξε παράβαση ενδεχόμενης απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω παχυσαρκίας να απορреύσει από κατανομή του βάρους αποδείξεως, οπότε, σε περίπτωση που μπορούν να [εικάζονται] τέτοιες διακρίσεις, η αποτελεσματική εφαρμογή της απαγορεύσεως επιβάλλει να φέρει το βάρος αποδείξεως ο εναγόμενος/εγκαλούμενος εργοδότης [...];
 - 4) Μπορεί η παχυσαρκία να θεωρηθεί περίπτωση ειδικής ανάγκης εμπίπτουσα στην προστασία της οδηγίας 2000/78[...] και με ποια κριτήρια πρέπει να εκτιμηθεί αν η παχυσαρκία ενός προσώπου έχει συγκεκριμένα ως συνέπεια ότι το εν λόγω πρόσωπο πρέπει να τύχει της προστασίας που η οδηγία αυτή παρέχει κατά δυσμενούς διακρίσεως λόγω ειδικής ανάγκης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 31 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το δίκαιο της Ένωσης έχει την έννοια ότι κατοχυρώνει γενική αρχή περί απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω αυτής καθαυτήν της παχυσαρκίας σε ό,τι αφορά την απασχόληση και την εργασία.
- 32 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης περιλαμβάνεται η γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων και κατά συνέπεια η αρχή αυτή δεσμεύει τα κράτη μέλη όταν η διαμορφωθείσα σε εθνικό πλαίσιο κατάσταση στην υπόθεση της κύριας δίκης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης (βλ., επ' αυτού, απόφαση Chacón Navas, C-13/05, EU:C:2006:456, σκέψη 56).
- 33 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι καμία διάταξη των Συνθηκών ΕΕ και ΛΕΕ δεν περιέχει απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω αυτής καθαυτήν της παχυσαρκίας. Ειδικότερα, ούτε το άρθρο 10 ΣΛΕΕ ούτε το άρθρο 19 ΣΛΕΕ αναφέρονται στην παχυσαρκία.
- 34 Σε ό,τι αφορά ειδικότερα το άρθρο 19 ΣΛΕΕ, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι το ως άνω άρθρο προβαίνει απλώς σε ρύθμιση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και ότι, εφόσον δεν αναφέρεται στη δυσμενή διάκριση λόγω αυτής καθαυτήν της παχυσαρκίας, δεν μπορεί να αποτελέσει νομική βάση για την εκ μέρους του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης λήψη μέτρων προς καταπολέμηση μιας τέτοιας δυσμενούς διακρίσεως (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Chacón Navas, EU:C:2006:456, σκέψη 55).
- 35 Αρχή περί απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω παχυσαρκίας σε ό,τι αφορά την απασχόληση και την εργασία δεν κατοχυρώνεται ούτε στο παράγωγο δίκαιο της Ένωσης. Ειδικότερα, η οδηγία 2000/78 δεν αναφέρεται στην παχυσαρκία ως λόγο δυσμενούς διακρίσεως.
- 36 Κατά τη νομολογία όμως του Δικαστηρίου, το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78 δεν πρέπει να επεκτείνεται κατ' αναλογία πέραν των περιπτώσεων δυσμενούς διακρίσεως για τους λόγους που εξαντλητικώς απαριθμούνται στο άρθρο 1 αυτής (βλ. αποφάσεις Chacón Navas, EU:C:2006:456, σκέψη 56, και Coleman, C-303/06, EU:C:2008:415, σκέψη 46).
- 37 Κατά συνέπεια, αυτή καθαυτή η παχυσαρκία δεν μπορεί να θεωρηθεί ως επιπλέον λόγος που προστίθεται σε εκείνους για τους οποίους η οδηγία 2000/78 απαγορεύει οποιαδήποτε δυσμενή διάκριση (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Chacón Navas, EU:C:2006:456, σκέψη 57).
- 38 Εν προκειμένω, η ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία δεν περιέχει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει ότι η περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης, στο μέτρο που αφορά απόλυση η οποία υποτίθεται ότι οφείλεται σε αυτή καθαυτήν την παχυσαρκία, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.
- 39 Στο πλαίσιο αυτό, δεν έχουν εφαρμογή σε μια τέτοια περίπτωση ούτε οι διατάξεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ., επ' αυτού, απόφαση Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψεις 21 και 22).
- 40 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν κατοχυρώνει γενική αρχή περί απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω αυτής καθαυτήν της παχυσαρκίας, σε ό,τι αφορά την απασχόληση και την εργασία.

Επί του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος

- 41 Δεδομένης της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

- 42 Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν η οδηγία 2000/78 έχει την έννοια ότι το γεγονός ότι ένας εργαζόμενος είναι παχύσαρκος μπορεί να συνιστά «αναπηρία», κατά την έννοια της ως άνω οδηγίας, και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, βάσει ποιών κριτηρίων πρέπει ο ενδιαφερόμενος να τύχει εκ του γεγονότος αυτού της προστασίας την οποία παρέχει η ως άνω οδηγία έναντι των δυσμενών διακρίσεων λόγω αναπηρίας.

Επί του παραδεκτού

- 43 Η Δανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το τέταρτο ερώτημα είναι υποθετικό και ως εκ τούτου απαράδεκτο. Ειδικότερα, από τα πραγματικά στοιχεία τα οποία εξέθεσε το αιτούν δικαστήριο δεν προκύπτει ότι ο Κ. Kaltoft δεν μπορούσε να ασκήσει τα καθήκοντά του κατά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο απασχολούνταν από τον Billund Kommune και κατά μείζονα λόγο δεν προκύπτει ότι θεωρήθηκε ως πάσχων από «αναπηρία» κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78. Συνεπώς, η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν παρουσιάζει χρησιμότητα για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 44 Άλλωστε, η Δανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν υφίσταται περιθώριο εύλογης αμφιβολίας ως προς την απάντηση στο τέταρτο ερώτημα, η οποία μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, υπό το πρίσμα της σκέψεως 47 της αποφάσεως ΗΚ Danmark (C-335/11 και C-337/11, EU:C:2013:222), το αιτούν δικαστήριο θα μπορούσε να αποφανθεί το ίδιο στην υπόθεση της κύριας δίκης σχετικά με τον ορισμό της «αναπηρίας» κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78.
- 45 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας που θεσπίζεται από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δίκης του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, εφόσον τα υποβαλλόμενα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται καταρχήν να αποφανθεί. Το τεκμήριο λυσιτέλειας το οποίο ισχύει όσον αφορά τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλουν τα εθνικά δικαστήρια μπορεί να ανατραπεί μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν είναι πρόδηλον ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβάλλονται (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Åkerberg Fransson, EU:C:2013:105, σκέψεις 39 και 40, καθώς και B., C-394/13, EU:C:2014:2199, σκέψη 19).
- 46 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες σχετικά με την ερμηνεία της κατά την οδηγία 2000/78 έννοιας της «αναπηρίας» και, με το τέταρτο ερώτημα, ζητεί να διευκρινισθεί αν η έννοια αυτή έχει εφαρμογή στην περίπτωση ενός παχύσαρκου εργαζομένου ο οποίος απολύθηκε.
- 47 Υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν είναι πρόδηλον ότι η ζητηθείσα από το αιτούν δικαστήριο ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης δεν του είναι αναγκαία για την επίλυση της ενώπιόν του διαφοράς.

48 Άλλωστε, ουδόλως απαγορεύεται στο εθνικό δικαστήριο να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα ως προς την απάντηση του οποίου δεν υφίσταται περιθώριο εύλογης αμφιβολίας (βλ. απόφαση Rainer, C-145/10, EU:C:2011:798, σκέψη 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49 Συνεπώς, το τέταρτο ερώτημα πρέπει να θεωρηθεί ως παραδεκτό.

Επί της ουσίας

50 Καταρχάς, επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, σκοπός της οδηγίας 2000/78 είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση, σε ό,τι αφορά την απασχόληση και την εργασία, των διακρίσεων που βασίζονται σε έναν από τους λόγους που προβλέπονται στο ως άνω άρθρο, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η αναπηρία.

51 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, συντρέχει άμεση διάκριση όταν ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο λόγω, μεταξύ άλλων, της υπάρξεως αναπηρίας.

52 Δυνάμει του άρθρου της 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', η οδηγία 2000/78 εφαρμόζεται, εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Ένωση, σε όλα τα πρόσωπα, στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τις απολύσεις.

53 Κατόπιν της επικυρώσεως από την Ένωση της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2010, L 23, σ. 35), το Δικαστήριο έκρινε ότι η κατά την οδηγία 2000/78 έννοια της «αναπηρίας» πρέπει να νοείται ως αφορώσα μειονεκτικότητα, οφειλόμενη, ιδίως, σε μόνιμη σωματική, διανοητική ή ψυχική πάθηση, η οποία σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερομένου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους (βλ. αποφάσεις HK Danmark, EU:C:2013:222, σκέψεις 37 έως 39· Z., C-363/12, EU:C:2014:159, σκέψη 76, και Glatzel, C-356/12, EU:C:2014:350, σκέψη 45).

54 Η έννοια αυτή της «αναπηρίας» πρέπει να νοείται ως αναφερόμενη όχι μόνο σε αδυναμία ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας, αλλά και σε δυσχέρεια ασκήσεως τέτοιας δραστηριότητας. Τυχόν διαφορετική ερμηνεία δεν θα ήταν συμβατή προς τον σκοπό της ως άνω οδηγίας ο οποίος συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην παροχή στα άτομα με αναπηρία δυνατότητας προσβάσεως σε απασχόληση ή ασκήσεως επαγγελματικής δραστηριότητας (βλ. απόφαση Z., EU:C:2014:159, σκέψη 77 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

55 Εξάλλου, το να γίνει δεκτό ότι η εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας εξαρτάται από την αιτία της αναπηρίας θα αντέβαινε στον ίδιο τον σκοπό της οδηγίας που είναι η διασφάλιση της ίσης μεταχειρίσεως (βλ. απόφαση HK Danmark, EU:C:2013:222, σκέψη 40).

56 Πράγματι, η κατά την οδηγία 2000/78 έννοια της «αναπηρίας» δεν εξαρτάται από το κατά πόσον ένα πρόσωπο συνέβαλε στην επέλευση της αναπηρίας του.

57 Άλλωστε, ο ορισμός της κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 2000/78 έννοιας της «αναπηρίας» προηγείται του καθορισμού και της εκτιμήσεως των προβλεπόμενων στο άρθρο 5 αυτής κατάλληλων μέτρων προσαρμογής. Ειδικότερα, κατά την αιτιολογική σκέψη 16 της ως άνω οδηγίας, σκοπός των μέτρων αυτών είναι να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες των ατόμων που πάσχουν από αναπηρία και τα εν λόγω μέτρα αποτελούν έτσι τη συνέπεια και όχι συστατικό στοιχείο της έννοιας της «αναπηρίας» (βλ., επ' αυτού, απόφαση HK Danmark, EU:C:2013:222, σκέψεις 45 και 46). Συνεπώς, απλώς και μόνο το γεγονός ότι τέτοια μέτρα προσαρμογής δεν ελήφθησαν για τον K. Kaltoft δεν είναι αρκετό ώστε να θεωρηθεί ότι δεν θα μπορούσε να είναι άτομο με αναπηρία κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας.

- 58 Διαπιστώνεται ότι αυτή καθαυτή η παχυσαρκία δεν συνιστά «αναπηρία» κατά την έννοια της οδηγίας 2000/78, διότι, ως εκ της φύσεώς της, δεν έχει καθ' ανάγκη ως αποτέλεσμα μειονεκτικότητα όπως αυτή ορίζεται στη σκέψη 53 της παρούσας αποφάσεως.
- 59 Σε περίπτωση όμως που, υπό δεδομένες συνθήκες, η παχυσαρκία του οικείου εργαζομένου συνεπάγεται μειονεκτικότητα, οφειλόμενη ιδίως σε σωματική, διανοητική ή ψυχική πάθηση, η οποία σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του ως άνω προσώπου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους και εφόσον η μειονεκτικότητα αυτή έχει μακροχρόνιο χαρακτήρα, τότε η εν λόγω παχυσαρκία εμπίπτει στην κατά την οδηγία 2000/78 έννοια της «αναπηρίας» (βλ., επ' αυτού, απόφαση HK Danmark, EU:C:2013:222, σκέψη 41).
- 60 Αυτό συμβαίνει ιδίως σε περίπτωση που η παχυσαρκία του εργαζομένου παρακωλύει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους εξαιτίας μειωμένης κινητικότητας ή της εμφανίσεως σε αυτόν παθολογικών καταστάσεων που δεν του επιτρέπουν να εκτελέσει την εργασία του ή του προκαλούν δυσχέρειες κατά την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας.
- 61 Εν προκειμένω, όπως επισήμανε το αιτούν δικαστήριο, δεν αμφισβητείται ότι ο K. Kalsoft ήταν παχύσαρκος καθ' όλη την περίοδο απασχολήσεώς του από τον Billund Kommune και ως εκ τούτου επί μακρό χρονικό διάστημα.
- 62 Απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν, στην υπόθεση της κύριας δίκης, παρά το γεγονός ότι ο K. Kalsoft, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 17 της παρούσας αποφάσεως, εκτέλεσε την εργασία του επί δεκαπέντε περίπου έτη, το γεγονός ότι ήταν παχύσαρκος είχε ως αποτέλεσμα μειονεκτικότητα η οποία πληρούσε τις προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν στη σκέψη 53 της παρούσας αποφάσεως.
- 63 Για την περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η παχυσαρκία του K. Kalsoft πληροί τις κατά τη σκέψη 53 της παρούσας αποφάσεως προϋποθέσεις, υπενθυμίζεται ότι, σε ό,τι αφορά το βάρος αποδείξεως, το κράτη μέλη οφείλουν, κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με την εθνική δικονομία, προκειμένου να διασφαλίζουν ότι όταν πρόσωπο το οποίο θεωρεί εαυτόν ζημιωθέντα από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης αποδεικνύει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως, εναπόκειται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της εν λόγω αρχής. Κατά την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου, η παράγραφος 1 αυτού δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να εισάγουν κανόνες περί βάρους αποδείξεως ευνοϊκότερους για τους ενάγοντες.
- 64 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2000/78 έχει την έννοια ότι η παχυσαρκία εργαζομένου συνιστά «αναπηρία», κατά την έννοια της ως άνω οδηγίας, όταν συνεπάγεται μειονεκτικότητα, οφειλόμενη ιδίως σε μόνιμη σωματική, διανοητική ή ψυχική πάθηση, η οποία σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερομένου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να ελέγξει κατά πόσον οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 65 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το δίκαιο της Ένωσης δεν κατοχυρώνει γενική αρχή περί απαγορεύσεως των δυσμενών διακρίσεων λόγω αυτής καθαυτήν της παχυσαρκίας, σε ό,τι αφορά την απασχόληση και την εργασία.
- 2) Η οδηγία 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι η παχυσαρκία εργαζομένου συνιστά «αναπηρία», κατά την έννοια της ως άνω οδηγίας, όταν συνεπάγεται μειονεκτικότητα, οφειλόμενη ιδίως σε μόνιμη σωματική, διανοητική ή ψυχική πάθηση, η οποία σε συνδυασμό με διάφορους περιορισμούς μπορεί να παρακωλύσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερομένου στον επαγγελματικό βίο σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς εργαζομένους. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να ελέγξει κατά πόσον οι προϋποθέσεις αυτές πληρούνται στην υπόθεση της κύριας δίκης.

(υπογραφές)